

مطالعه تطبیقی چگونگی تأمین مالی باشگاه‌های فوتبال حرفه ای لیگ برتر ایران و انگلیس

مسعود نادریان^{۱*}، سمیه رهبری^۲، مهسا قربانی^۳

(تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۰۹/۲۵ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۰۶/۲۵)

چکیده

هدف کلی تحقیق مطالعه تطبیقی چگونگی تأمین مالی باشگاه‌های فوتبال حرفه ای لیگ برتر ایران و انگلستان در فصل ۹۰-۱۳۹۱ بود. پژوهش از نظر هدف کاربردی و به روش توصیفی-تحلیلی اجرا شد. جامعه آماری تحقیق شامل کلیه باشگاه‌های فوتبال حاضر در لیگ برتر ایران و انگلستان بود که سه باشگاه در دسترس از کشور انگلستان و پنج باشگاه از ایران به عنوان نمونه تحقیق انتخاب شدند. برای جمع آوری اطلاعات از اسناد و مدارک و همچنین پرسش نامه محقق ساخته استفاده شد. روایی صوری و محتوایی پرسش نامه با استفاده از نظر متخصصان مالی و اساتید مدیریت ورزشی و روایی سازه با استفاده از تحلیل عامل اکتشافی مورد تأیید قرار گرفت. پایایی آن نیز از طریق آلفای کرونباخ ۰/۸۹ محاسبه گردید. نتایج تحقیق نشان داد چگونگی تأمین مالی باشگاه‌های فوتبال حرفه ای لیگ برتر ایران با شیوه‌های تأمین مالی باشگاه‌های فوتبال انگلیس تفاوت آشکار دارد. اکثر باشگاه‌های فوتبال حرفه ای ایران مبتنی بر کمک‌های مستقیم دولت و سازمان‌های صنعتی (۶۵٪) بوده، اما باشگاه‌های انگلستان خصوصی و از طریق حق پخش تلویزیونی (۳۱٪)، درآمد روز مسابقه (۲۱٪) و جریان نقد حاصل از تجارت (۲۲٪) تأمین مالی می‌شدند. دولتی بودن باشگاه‌ها، عدم شفافیت صورت‌های مالی، امتناع صدا و سیما از پرداخت حق پخش آگهی و مسابقات به باشگاه‌ها، عدم رعایت قانون حق مؤلف، برنامه ریزی نامناسب مسابقات، عدم موفقیت بازاریابی باشگاه‌ها، عدم آگاهی مدیران باشگاه‌ها از روش‌های نوین تأمین مالی، استفاده محدود از مدیران خلاق و با تخصص‌های تجاری و مالی در سطوح مختلف از جمله موانع مهم تأمین مالی در باشگاه‌ها فوتبال حرفه ای لیگ برتر ایران بود.

واژگان کلیدی

تأمین مالی، مطالعه تطبیقی، باشگاه‌های فوتبال حرفه ای لیگ برتر ایران، انگلستان.

مقدمه

به رغم توجه اروپا از دهه پنجاه میلادی به مطالعه فوتبال به عنوان یک صنعت تجاری سودآور، در ایران، این جذاب ترین بخش اقتصاد ورزش، آن چنان مورد توجه قرار نگرفته است. با این که بیش از ۱۲ سال از حرکت فوتبال ایران در مسیر حرفه ای گری می گذرد، اما فوتبال به عنوان یک صنعت مطرح نیست و چرخ اقتصاد در این رشته ورزشی برخلاف سایر کشورهای مطرح در فوتبال به کندی حرکت می کند (نقشبندی و همکاران، ۱۳۹۱). ورزش فوتبال نیز به گواه شواهد موجود پرطرفدارترین و محبوب ترین ورزش در عرصه بین المللی است، تا جایی که بسیار از کشورهای پنج قاره آن را در ردیف ورزش ملی خود محسوب می دارند (الهی و شورآقایی، ۱۳۸۳). لبریز بودن ورزشگاه ها و برخورداری رقابت ها از بینندگان چند صد میلیونی، فوتبال را به عنوان مردمی ترین ورزش جهان معرفی کرده است (Chester, 2002). همگام با افزایش تمایلات نسبت به این رشته ورزشی تحولات اساسی در آن به وجود آمده تا جایی که فوتبال حرفه ای سال های اخیر قابل مقایسه با دوران گذشته نیست. داد و ستدهای چند ده میلیون دلاری برای نقل و انتقال بازیکنان، وجود حامیان مالی با سرمایه های بسیار کلان، خرید و فروش وسایل و کالاهای ورزشی و غیر ورزشی با آرم باشگاه های حرفه ای، معامله های چند صد میلیون دلاری برای تبلیغات اطراف زمین، کسب درآمدهای کلان از محل حق پخش تلویزیونی مسابقات، قرار گرفتن باشگاه ها در فهرست بازار بورس و بسیاری از موارد دیگر نقش مهمی در توسعه درآمدزایی فوتبال در بسیاری از کشورها ایفا نموده است. اما وابستگی باشگاه های فوتبال در ایران به بودجه دولت از آن ها مجموعه هایی هزینه بر ساخته که از نظر اقتصادی حتی با وجود کمک های دولتی توان ارائه یک تراز نامه مالی مثبت در پایان یک سال ورزشی را ندارند. ادامه چنین

وضعیتی در طول سال هایی که از حیات لیگ حرفه ای فوتبال ایران می گذرد، کنفدراسیون فوتبال آسیا (AFC) را وادار کرده تا برای چندمین بار پیاپی باشگاه های فوتبال ایران را به سازماندهی مجدد در امر درآمدزایی دعوت کند (نادریان، ۱۳۹۲). تاکید دوباره AFC نشان دهنده آن است که باشگاه های فعال در لیگ حرفه ای ایران تاکنون نتوانسته اند از ظرفیت های موجود در درآمدزایی از شیوه های معقول و غیر دولتی بهره ببرند تا با دستیابی به آن از کمک های دولتی بی نیاز شده و به استقلال مالی برسند. در دنیای تجاری امروز موفقیت تجاری و موفقیت ورزشی ارتباط تنگاتنگی با یکدیگر دارند و هیچ گاه یکی بدون دیگری به دست نمی آید. بلکه ارتباط بین آن ها مستقیم بوده و بر یکدیگر تأثیر متقابل دارند (نادریان و همکاران، ۱۳۹۰). ساماگایو (۲۰۰۷) در پژوهش خود به بررسی رابطه بین عمل کرد مالی، عمل کرد ورزشی و بازار سهام در بین باشگاه های فوتبال انگلستان از سال ۱۹۹۵ تا ۲۰۰۷ پرداخت و نتیجه گرفت که همبستگی قوی بین ساختارهای مالی و ورزشی وجود دارد. به علاوه مدیران به دنبال دستیابی به سطح حداقلی از سود و حداکثر سازی عمل کرد ورزشی خود هستند. از طرفی نمرات فاکتورهای مالی و ورزشی با بازده سهام ارتباط دارد اما با خطرپذیری باشگاه ارتباطی ندارد. باشگاه های فوتبال در سراسر دنیا از روش های مختلفی تأمین مالی می شوند. برای مثال مطابق مقاله برنارد ام. زاوا (۲۰۱۱) تحت عنوان "گرفتاری مالی باشگاه های فوتبال لیگ برتر انگلستان با توجه به تاثیرات رکود جهانی" به روش های عمده تأمین مالی باشگاه های لیگ برتر انگلستان اشاره می کند که شامل درآمدهای روز مسابقه (ورودی ها، فروش فصلی، عضویت ها)، درآمد های حاصل از پخش رسانه (تلویزیون، رادیو، از رقابت های محلی و بین المللی) و درآمد های تجاری (حمایت مالی، درآمد های بازرگانی) می باشد. برایمو (۲۰۰۶) در

باشگاه می تواند با توجه به تمامی مسایل محیطی و بررسی انواع روش های تأمین مالی بهترین و امکان پذیرترین گزینه ها را انتخاب نماید. رجب زاده (۱۳۸۵) در پژوهش خود به بررسی تحلیلی وضعیت تأمین مالی در کشورهای مختلف جهان و نیز بررسی تحلیلی آن در ایران در بخش صنعت پرداخت و به این نتیجه دست یافت که شرکت های واقع در کشورهای در حال توسعه نسبت به همتایان خود در کشورهای توسعه یافته، بیشتر بر منابع خارجی تأمین مالی تکیه دارند.

مدیران باشگاه ها با قبول مسئولیت تأمین مالی، باید بازارهای مالی و ابزارهای مالی موجود را بشناسند تا با بکارگیری ابزار های مالی مناسب در بازارهای مالی، اقتصادی ترین شیوه تأمین مالی را مورد توجه قرار دهند. همچنین به دلیل جهانی شدن مقوله اقتصاد فوتبال و عمومیت داشتن لیگ حرفه ای فوتبال در ایران ملاحظه می گردد که موضوع تأمین مالی مناسب لیگ حرفه ای فوتبال اهمیت بیشتری پیدا کرده است. برای کشور در حال توسعه ای چون ایران استفاده از تمامی فرصت های تجاری و اقتصادی قابل بهره برداری یک ضرورت غیر قابل انکار است. همچنین بهبود وضعیت تأمین مالی و اقتصادی فوتبال حرفه ای لیگ برتر می تواند به پیشرفت عمده در وضعیت فنی فوتبال در بعد قهرمانی و ملی نیز منجر شود (شجاع و همکاران، ۱۳۹۱) با توجه به اهمیت یافتن موضوع درآمدزایی برای باشگاه ها، مقوله توسعه تأمین مالی لیگ حرفه ای فوتبال به شدت نیازمند انجام پژوهش علمی منظم و سازمان یافته بود. با اجرای چنین پژوهش هایی می توان پیشنهادهای را به سیاستگذاران دولتی و غیر دولتی داد تا آنان بتوانند با تصمیم گیری های پژوهش محور گام های اساسی را در جهت توسعه تأمین مالی لیگ حرفه ای فوتبال کشور بردارند، تحقیق حاضر به بررسی تطبیقی چگونگی تأمین مالی باشگاه های فوتبال حرفه ای لیگ برتر ایران و انگلستان پرداخته است. در این راستا سؤال اساسی تحقیق

مقاله خود با عنوان فوتبال انگلیس به این نتیجه رسید که باشگاه ها در بخش های پایین تر لیگ، بیشتر برای مسابقات فصلی در تلاش هستند که از طریق دریافت پاداش مالی تأمین مالی شده و همچنین ارتقا پیدا کنند. (Buraimo et al, 2006) نتایج تحقیقات نشان می دهد عمده ترین منابع درآمدی صنعت فوتبال به ترتیب شامل حق پخش تلویزیونی، حامیان مالی و درآمد روز مسابقه است و موانع جذب توسعه ی حامیان مالی در صنعت فوتبال ایران به ترتیب عدم اطمینان سرمایه گذاری در صنعت فوتبال کشور، کمبود آژانس های تخصصی و نیروی انسانی متخصص بازاریابی ورزشی، عدم تدوین طرح های راهبردی و عملیات بازاریابی، مشکلات کمیت و کیفیت پخش تلویزیونی مسابقات، مالکیت دولتی باشگاه ها، عدم اجرای قانون حق نشر در کشور و ... را از جمله مهم ترین مشکلات در این زمینه می داند (الهی و شورآقایی، ۱۳۸۳، الهی و سجادی ۱۳۸۸).

براین اساس پروچاکا (۲۰۱۲) نیز وجود اطلاعات شفاف و کامل اقتصادی در مورد یک ورزش خاص را یکی از مهم ترین ابزار های تصمیم گیری شرکت ها برای ورود به حمایت مالی از ورزش به شکل تجاری آن می داند. میچی و آگتون (۲۰۰۵) نیز ادعا می کنند که باشگاه های حرفه ای می توانند با شفاف سازی اطلاعات مدیریتی و مالی خود سود بیشتری را از سوی حامیان مالی به دست آورند. گاهی اوقات درآمدزا نبودن باشگاه ها ناشی از چگونگی تأمین مالی آن ها نیست بلکه مشکلات ساختاری باشگاه ها باعث عدم موفقیت در این زمینه شده است، همانطور که مهربانی (۱۳۸۹) در پژوهش خود علت اصلی توسعه نیافتگی بازار مالی ایران را عدم استفاده از ابزار های نوین تأمین مالی ندانسته، بلکه ساختار نامناسب سازمانی و عدم حضور استانداردهای حاکمیت شرکتی می داند. البته مسایل اقتصادی کشور، قوانین و مقررات، مسایل فرهنگی و مذهبی می تواند در این زمینه تأثیرگذار باشد. اما مدیر مالی

این است که چه تفاوت هایی بین چگونگی تأمین مالی باشگاه های فوتبال حاضر در لیگ برتر ایران و انگلستان در هفت مؤلفه (جریان نقد حاصل از تجارت، درآمد روز مسابقه، درآمد حاصل از پخش تلویزیونی، فروش بازیکن، سرمایه گذاری جدید سهامداران، بخشش ها - هدایا و وام های جدید + لیزینگ) وجود دارد؟

روش شناسی پژوهش

تحقیق حاضر از نظرهدف از نوع مطالعات کاربردی و به شیوه ی توصیفی-تحلیلی اجرا شد. پژوهشگر سعی داشته بدون پیش داوری به توصیف وضع موجود بپردازد و در قالب مطالعه تطبیقی، وضعیت تأمین مالی باشگاه های فوتبال حرفه ای لیگ برتر در ایران و انگلستان را بررسی و مقایسه کند. جامعه این پژوهش شانزده باشگاه فوتبال لیگ برتر حرفه ای ایران در فصل ۹۱-۱۳۹۰ بود. که تنها تعداد پنج باشگاه (ذوب آهن اصفهان، فجر سپاسی، فولاد خوزستان، فولاد مبارکه سپاهان، راه آهن تهران) حاضر به همکاری شده و پرسش نامه را تکمیل کردند.

انتخاب کشور خارجی به عنوان الگوی مبنا در این مطالعه با معیارهای: پیشرفته بودن لیگ حرفه ای فوتبال، دسترسی بیشتر به اطلاعات، شفافیت در اطلاعات مالی و اقتصادی بودن فوتبال، مؤثق و قابل اعتماد بودن اطلاعات و تجارب حرفه ای آن ها در برگزاری لیگ های حرفه ای خود بوده است.

براین اساس از میان هجده باشگاه فوتبال حاضر در لیگ برتر انگلستان، سه باشگاه: منچستر یونایتد، لیورپول و ارسنال انتخاب گردید. انتخاب این سه باشگاه به این دلیل بود که اطلاعات مالی و ترازنامه آنان قابل دسترس بود. در این مطالعه برای جمع آوری داده ها درمورد چگونگی تأمین مالی باشگاه های فوتبال حرفه ای لیگ برتر ایران از پرسش نامه محقق ساخته استفاده شد. پرسش نامه در هفت مؤلفه کلی با ۲۴ فعالیت متنوع که در ترازنامه باشگاه های ورزشی قید شده بود و در تجارت و فعالیت های مالی رایج

است تنظیم شد.

برای ارزیابی روایی صوری و محتوایی پرسش نامه از نظر متخصصان مالی و استادان رشته مدیریت ورزشی استفاده شد. جهت تأیید روایی سازه نیز از آزمون تحلیل عامل اکتشافی استفاده شد. با استفاده از این روش برخی از متغیرهای بی ارزش حذف و بقیه موارد در عامل های مرتبط گروه بندی شدند. پس از جمع آوری داده ها از نمونه اولیه، داده ها وارد نرم افزار Spss گردید و ضریب آلفای کرونباخ محاسبه گردید که ضریب موردنظر برای پرسشنامه ها ۰/۸۹ تعیین گردید.

درجهت تکمیل داده ها از بررسی اسنادی صورت های مالی (ترازنامه و صورت حساب سود و زیان) باشگاه ها نیز استفاده گردید. همچنین برای جمع آوری داده ها در رابطه با چگونگی تأمین مالی باشگاه های لیگ برتر انگلستان از مطالعات استنادی و کتابخانه ای با مراجعه به متون و بررسی مقالات داخلی و خارجی، استفاده از منابع اینترنت، سایت باشگاه ها، همچنین گزارش های سالانه مالی که به صورت رسمی شده از طرف باشگاه های لیگ برتر حرفه ای انگلیس و اتحادیه فوتبال حرفه ای اروپا (یوفا) منتشر گردیده و سایر منابع موجود استفاده شد. ۱۶ پرسش نامه بین باشگاه های لیگ برتر فوتبال حرفه ای ایران توزیع گردید، با پی گیری های مجدانه محقق ۹ پرسش نامه برگشت داده شد که ۴ مورد از آن ها معیوب بوده و از محاسبات کنار گذاشته شد. از آمار توصیفی برای تجزیه و تحلیل اطلاعات استفاده شد. برای ارائه یافته های پژوهش با توجه به ماهیت پژوهش و اطلاعات مرتبط، از جداول و نمودارهای مقایسه ای نیز بهره گرفته شده است.

یافته های پژوهش

جدول ۱ اطلاعات مربوط به درصد سهم هر یک از شیوه های تأمین مالی را در درآمدزایی باشگاه های فوتبال حرفه ای لیگ برتر ایران در سال ۱۳۹۰ نشان می دهد. همان طور که مشاهده می شود، بیشترین سهم را کمک های صنعت

هدایا، سهام، آورده ی سهامداران، سود سپرده های بانکی، تسعیر ارز استفاده نکرده اند.

یا شرکت مادر (۶۵٪) در بین تمامی روش های تأمین مالی دارد. باشگاه های فوتبال حرفه ای لیگ برتر ایران از روش های تأمین مالی حق پخش آگهی، فروشگاه، کمک ها و

جدول ۱. درصد سهم روش تأمین مالی در درآمدزایی باشگاه های فوتبال حرفه ای لیگ برتر ایران در فصل ۹۱-۱۳۹۰

ردیف	روش های تأمین مالی در باشگاه های فوتبال حرفه ای لیگ برتر ایران	سهم درآمدزایی (درصد)
۱	درآمد حاصل از تبلیغات (تبلیغات دور زمین فوتبال در زمین مسابقه و...)	۴/۸
۲	درآمد های حاصل از خدمات جنبی استادیوم	۱/۹۳
۳	درآمد های حاصل از پخش رسانه (تلویزیون، رادیو، نشریات و...)	۰/۹۳
۴	درآمد حاصل از حق پخش آگهی	۰
۵	درآمد حاصل از نقل و انتقالات بازیکن	۱
۶	درآمدهای حاصل از مسابقات	۲/۴۸
۷	درآمدهای حاصل از فروشگاه (لوازم ورزشی، کافی شاپ، رستوران و...)	۰
۸	کمک ها و هدایا	۰
۹	کمک های طرفداران تیم / هواداران	۰/۰۶۲
۱۰	وام	۰/۱۲
۱۱	فروش بلیط	۰/۹۵
۱۲	درآمد حاصل از برندینگ باشگاه (پیراهن، کالا و...)	۰/۰۵۷
۱۳	درآمد حاصل از فعالیت های فرهنگی - آموزشی (مشاوره، سمینار و...)	۰/۳۸
۱۴	درآمد حاصل از سهام (فراپورس)	۰
۱۵	آورده ی سهامداران	۰
۱۶	تأمین مالی از طریق حامیان مالی	۱۴/۵۳
۱۷	درآمد حاصل از کمک های دولت	۱
۱۸	بودجه ی مصوب باشگاه از شرکت مادر/صنعت وابسته	۶۵
۱۹	درآمد حاصل از مدارس فوتبال	۰/۶۹
۲۰	کمک های فدراسیون فوتبال	۲/۸۵
۲۱	سود سپرده های بانکی	۰
۲۲	درآمد حاصل از تسعیر ارز	۰
۲۳	درآمد حاصل از ارائه خدمات ورزشی (واگذاری اداره ی امور اجرایی و...)	۲/۸
۲۴	درآمدهای حاصل از لیزینگ / اجاره	۱/۱۵

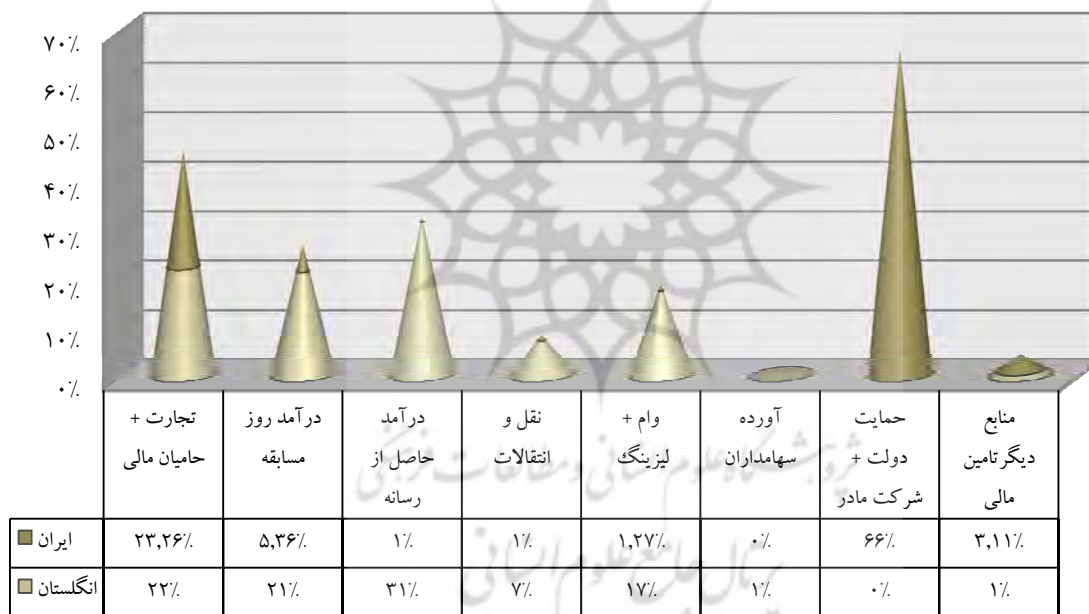
تأمین مالی اصلی را در باشگاه های فوتبال دسته یک انگلستان در سال ۲۰۱۲ نشان می دهد. همانطور که ملاحظه می شود بیشترین سهم را در میان روش های تأمین مالی در درآمدزایی باشگاه های فوتبال حرفه ای لیگ برتر انگلستان درآمد حاصل از تلویزیون داشته (۳۱٪) و در رتبه آخر هم سرمایه گذاری جدید سهامداران که مقدار آن

نتایج تحقیق در جدول شماره ۲ نشان می دهد، باشگاه های لیگ برتر انگلستان از روش های متنوعی برای تأمین مالی استفاده می کنند، در این پژوهش به مهم ترین روش ها که بیشترین تأثیر را در درآمدزایی باشگاه ها داشته و نیز در بین همه باشگاه ها مشترک بوده اند اشاره شده است. جدول شماره ۲ اطلاعات مربوط به درصد سهم هر یک از منابع

(UEFA,2011) است (۰/۱۹٪).

جدول ۲. روش های تأمین مالی عمده باشگاه های فوتبال دسته یک انگلیس در سال ۲۰۱۲

درصد	مبلغ (پوند)	روش های تأمین مالی باشگاه های لیگ برتر انگلستان در سال ۲۰۱۰
۰/۲۲	۳۳۵ میلیون	جریان نقد حاصل از تجارت
۰/۲۱	۳۲۱ میلیون	درآمد روز مسابقه
۰/۳۱	۴۷۵ میلیون	درآمد حاصل از تلویزیون
۰/۰۷	۱۱۰ میلیون	فروش بازیکن
۰/۰۰۰۶	۱ میلیون	سرمایه گذاری جدید سهامداران
۰/۰۰۱۹	۳ میلیون	بخشش ها - هدایا
۰/۱۷۹	۲۷۲ میلیون	وام های جدید + لیزینگ
٪۱۰۰	۱ میلیارد و ۵۱۷ میلیون	جمع کل

شکل ۱. مقایسه سهم منابع تأمین مالی در درآمدزایی باشگاه های فوتبال حرفه ای لیگ برتر ایران و انگلستان در فصل ۹۰-۸۹

را در میان منابع تأمین مالی باشگاه های لیگ برتر فوتبال انگلستان، درآمد حاصل از رسانه (۳۱٪) به خود اختصاص داده است. در حالی که درآمد حاصل از رسانه در باشگاه های فوتبال حرفه ای لیگ برتر ایران در حدود ۱٪ است. بیشترین سهم را در میان منابع تأمین مالی باشگاه های لیگ

شکل شماره ۱ اطلاعات مربوط به مقایسه سهم منابع تأمین مالی در درآمدزایی باشگاه های فوتبال حرفه ای لیگ برتر ایران و انگلستان در فصل ۹۱-۱۳۹۰ را نشان می دهد. در این شکل منابع اصلی تأمین مالی دو کشور با هم مقایسه شده است. نتایج تحقیق نشان می دهد بیشترین سهم

خرید و فروش بازیکنان، فعالیت‌های دلالی، ورود مدیران سیاسی به باشگاه‌ها از یک سو این نوع باشگاه‌ها را از اهداف اصلی خود دور کرده و از سوی دیگر توان بخش خصوصی را برای ورود به عرصه ورزش‌های تجاری و رقابت با باشگاه‌های دولتی سلب کرده است.

نتایج تحقیق نشان داد که تقریباً ۶۶٪ نیاز مالی باشگاه‌های لیگ برتر فوتبال حرفه‌ای ایران با در نظر گرفتن حمایت‌های وزارت خانه‌های دولتی یا شرکت‌های مادر به عنوان کمک‌های دولتی تأمین می‌شود، اما در انگلستان دولت کمک مالی نمی‌کند. بررسی‌ها نشان می‌دهد باشگاه‌های فوتبال در ایران ساختاری دولت محور داشته و به همین دلیل رقابت کمی در بین باشگاه‌ها و اعضای این صنعت به وجود خواهد آمد، زیرا قوانین و مقررات و ساختارهای باشگاه‌های خصوصی با دولتی کاملاً متفاوت و در تناقض آشکار با هم هستند که با مطالعه الهی (۱۳۸۸) که عنوان می‌کند مالکیت دولتی باشگاه‌ها باعث شده است تا ساختاری دولت محور، وابسته و غیر رقابتی در صنعت فوتبال به وجود آید هم خوانی دارد.

نتایج تحقیق نشان داد که تأمین مالی در باشگاه‌های فوتبال در انگلستان از طریق رسانه و پخش تلویزیونی ۳۱٪ است، اما در ایران کمتر از یک درصد بوده و رقم بسیار پایینی می‌باشد. در ایران شرایط برای راه اندازی شبکه‌های تلویزیونی خصوصی ورزش فراهم نیست و در نتیجه درآمدزایی در این مورد امکان پذیر نمی‌باشد. این یافته با تحقیقات الهی و سجادی، ۱۳۸۸ هم خوانی دارد که در مطالعه خود به این نکته اشاره می‌کنند که وجود مشکلات عمده در زمینه قانون حقوق مالکیت معنوی و قانون حق نشر در کشور باعث عدم جذب حامیان مالی در باشگاه‌های فوتبال شده است. با توجه به مطالعه (Procházka, 2012) که بر این نکته تأکید می‌کند، حامیان مالی هنگامی متقاعد به سرمایه گذاری در ورزش می‌شوند که تا حدی اطمینان یابند در صورت قرار دادن سرمایه خود در یک

برتر فوتبال ایران حمایت دولت و شرکت‌های مادر به خود اختصاص داده اند (۶۶٪)، اما این سهم در انگلستان صفر درصد است. سهم تأمین مالی از طریق تجارت به عنوان دومین منبع درآمدزا در باشگاه‌های انگلستان ۲۲٪ و در ایران همراه با حامیان مالی ۲۳٪ می‌باشد. سومین منبع درآمدزا در باشگاه‌های فوتبال حرفه‌ای لیگ برتر انگلستان تأمین مالی از طریق درآمد روز مسابقه است که این سهم در ایران ۵/۳۶٪ می‌باشد. باشگاه‌های لیگ برتر انگلستان از وام و لیزینگ به عنوان یک روش تأمین مالی در حدود ۱۷٪ استفاده کرده اند که این سهم در باشگاه‌های فوتبال حرفه‌ای لیگ برتر ایران ۱/۲۷٪ می‌باشد. سهم تأمین مالی از طریق نقل و انتقالات در کشور انگلستان ۷٪ و در ایران در حدود ۱٪ می‌باشد. باشگاه‌های فوتبال حرفه‌ای لیگ برتر انگلستان از طریق آورده سهامداران در حدود ۱٪ تأمین مالی شده اند و این در حالی است که باشگاه‌های فوتبال حرفه‌ای لیگ برتر ایران سهامی نمی‌باشند و از آورده سهامداران به هیچ عنوان در تأمین مالی خود استفاده نکرده اند. منابع دیگر تأمین مالی در ایران اعم از کمک‌های فدراسیون، کمک‌های طرفداران و... ۳/۱۱٪ بوده و در کشور انگلستان منابع دیگر تأمین مالی ۱٪ بوده که شامل درآمد از طرف هدایا، نذورات، شرط بندی‌ها و... می‌باشد.

بحث و نتیجه گیری

در این مطالعه تحقیقی شیوه‌های تأمین مالی باشگاه‌های فوتبال حرفه‌ای لیگ برتر ایران و انگلستان را به صورت تطبیقی بررسی و شباهت‌ها و تفاوت‌های آن‌ها بیان گردید. باید اذعان داشت که نظام باشگاه داری در انگلستان توسط بخش خصوصی اما باشگاه داری در ایران توسط بخش دولتی ایجاد شده‌اند. باشگاه‌های دولتی ایران چنان گسترده شده‌اند که هم اکنون خود به صورت یک چالش عمده در فرایند ورزش‌های تجاری و همچنین خصوصی سازی ورزش کشور درآمده‌اند، زیرا مسایل تیم داری و

ورزش خاص بیش از سایر گزینه های قابل انتخاب سود می برند. به نظر می رسد تا زمانی که مشکلات حقوقی قانون حق نشر، قانون تأسیس شبکه های خصوصی و سایر قوانین مربوط به تجارت آزاد در ورزش های تجاری در کشور حل نشود، حامیان مالی به دلیل ریسکی که در سرمایه گذاری در این صنعت حس می کنند قادر نخواهند بود به راحتی سرمایه خود را در صنعت فوتبال بکارگیرند که شجاع و همکاران (۱۳۹۱)، نقشبندی و همکاران (۱۳۹۱) در تحقیقات خود به این موضوعات اشاره می نمایند. چرا که با توجه به پژوهش دابسون و گودارد (۲۰۰۱) که بیان می دارد "عموما تمایل حامیان مالی بر آن است تا با پرداخت مبالغی بتوانند به صورت انحصاری آرم یا نشان خود را در عرصه صنعت فوتبال به نمایش بگذارند" این هدف مهم حامیان مالی به راحتی در باشگاه های فوتبال حرفه ای لیگ برتر ایران اجرایی نخواهد شد (Dobson and Goddard, 2001). لذا تصویب قوانین به روز و متناسب با شرایط ایران ضروری است.

الهی (۱۳۸۸) اشاره می کند که شرایط نامناسب استادیوم های فوتبال، مدیریت و برنامه ریزی زمانی نامناسب و عدم اصول ارتباطی و انگیزاننده با حامیان مالی به عنوان سه مانع مهم دیگر در برابر توسعه درآمدهای حاصل از حامیان مالی در صنعت فوتبال شناسایی شده اند، همچنین در ادامه بیان می دارد که ساخت استادیوم های ورزشی به سرمایه های بسیار کلان نیاز دارد و بسیاری از باشگاه ها نمی توانند هزینه ی ساخت استادیوم های اختصاصی را تقبل کنند. از این رو در کشورهای مختلف هزینه اصلی ساخت و نگهداری استادیوم های بزرگ معمولاً برعهده دولت است. ما نیز در این مطالعه درآمدهایی از طریق استادیوم را پایین ارزیابی نمودیم چرا که سهم تأمین مالی از طریق استادیوم ۱/۹۳٪ بوده است و یکی از دلایل آن می تواند شرایط نامساعد استادیوم باشد. البته ویلیامز (۲۰۰۲) نیز بر این

موضوع تأکید می کند که استادیوم های فوتبال باید مورد رسیدگی و بازسازی قرار گیرند و البته بیان می دارد که ۸۰ درصد تماشاگران در ۴۳ باشگاه فوتبال در لیگ های انگلستان معتقد بودند که استادیوم های فوتبال باید به صورت مشارکتی بین دولت، باشگاه ها و شرکت های تجاری ساخته شوند (Williams, 2002) که این موضوع می تواند الگوی مناسبی برای احداث ورزشگاه ها در ایران باشد و میزان مشارکت بخش خصوصی را افزایش دهد.

یافته های این پژوهش نشان داد که باشگاه های فوتبال حرفه ای لیگ برتر ایران اصلاً از طریق سهام تأمین مالی نمی شوند و همچنین عدم اجرای قانون حق نشر باعث شده است که باشگاه ها از طریق حامیان مالی و برند باشگاه حمایت مالی نشوند و همچنین عدم اجرای منظم مسابقات باعث شده است که باشگاه ها نتوانند فروش بلیط های فصلی داشته باشند. محمدکاظمی (۱۳۸۸) در مطالعه خود "بررسی وضعیت مؤلفه های تشکیل دهنده ی قیمت در لیگ حرفه ای فوتبال ایران با لیگ برتر ژاپن و کره ی جنوبی" بیان می دارد که بیشترین اختلاف در مؤلفه های مورد بررسی میان لیگ برتر ایران و لیگ کره جنوبی و ژاپن شامل مؤلفه های واگذاری سهام باشگاه های لیگ برتری به عموم، اجرای قانون حق نشر هم برای باشگاه ها و هم برای سازمان لیگ، همچنین در ارائه منظم و مداوم محصول که همان برگزاری منظم مسابقات بوده است که با تحقیقات الهی (۱۳۸۳) و نقشبندی و همکاران (۱۳۹۱) هم خوانی دارد. باید اذعان داشت یکی از روش های تأمین مالی در باشگاه های فوتبال در سراسر جهان درآمدهای حاصل از نقل و انتقالات می باشد که در باشگاه های فوتبال حرفه ای لیگ برتر ایران ۱٪ از این طریق تأمین مالی می گردد که افزایش این رقم به بیش از ۷٪ که در دنیای فوتبال معمول است نیاز به تصویب قوانین حمایتی و برنامه ریزی منسجم تری دارد. نقل و انتقالات یکی از مهم ترین منابع

باشگاه‌های انگلیسی اظهار داشته‌اند که با احداث مدارس فوتبال و شناسایی استعدادها برای چند سال آینده درآمدزایی از طریق نقل و انتقالات باشگاه خود برنامه ریزی بلندمدت کرده‌اند که با تحقیق نادریان (۱۳۹۲)، هم خوانی دارد. تکیه باشگاه‌های فوتبال در ایران به بودجه دولت از آن‌ها مجموعه‌هایی هزینه بر و زیان ده ساخته است که از نظر اقتصادی حتی با وجود کمک‌های دولتی توان ارائه یک ترانزنامه مالی مثبت در پایان یک سال ورزشی را ندارند.

ارزیابی عمل‌کرد و حسابداری باشگاه‌های فوتبال موضوعی است که همواره از اهمیت فراوانی برخوردار بوده است. همانند سایر سازمان‌ها و شرکت‌ها، برای ارزیابی عمل‌کرد باشگاه‌های فوتبال نیز می‌توان از نسبت‌های مالی استاندارد استفاده کرد. برای مثال مقایسه عمل‌کرد یک باشگاه با خودش در زمان‌های مختلف و یا مقایسه عمل‌کرد یک باشگاه با سایر باشگاه‌ها، مستلزم استفاده از تجزیه و تحلیل‌های مالی و نسبت‌های استاندارد است.

مشکلی که همواره در به‌کارگیری نسبت‌های استاندارد وجود دارد این است که حساب‌های باشگاه‌های فوتبال در زمان مقایسه، بیانگر وضعیت عمومی آن باشگاه نیست و ممکن است باشگاه از نظر عمل‌کرد و فعالیت از وضعیت خوبی برخوردار نباشد. در صورتی که مقایسه نسبت‌ها بیانگر وضعیت عادی شرکت نباشد، به‌ویژه زمانی که اطلاعات به‌طور محدود در دسترس است، ممکن است گمراه‌کننده باشد. در باشگاه‌های فوتبال ایران این مسئله به وضوح دیده می‌شود که وضعیت مالی از سالی به سال دیگر و بعد از نقل و انتقال بازیکنان متفاوت است که با تحقیقات سلطانی و همکاران (۱۳۸۹) هم خوانی دارد. درآمدها بستگی کامل به عمل‌کرد باشگاه در هر سال دارد و این تغییرات از هر صنعت دیگری بیشتر است. استفاده از روش‌های حسابداری متفاوت توسط باشگاه‌های فوتبال،

درآمدزایی باشگاه‌های فوتبال حرفه‌ای لیگ برتر انگلستان می‌باشد. آن‌ها از فوتبال پایه شروع می‌کنند، مدارس فوتبال تدارک دیده و با برنامه‌های بلندمدت جانشین پروری می‌کنند و هزینه‌های خرید بازیکن را به حداقل رسانده و کسب درآمد می‌کنند، اما فوتبال پایه در کشور ما مشکلات و معضلات بسیاری داشته و نیازمند برنامه ریزی بلندمدت در این زمینه است. در انگلستان بازیکنان فوتبال پایه نیز از قبل پیش فروش شده و از ابتدا به‌طور مثال یک شرکت سرمایه‌گذاری هزینه‌ی یک بازیکن را می‌پردازد تا در سال‌های آتی بتواند از فروش و یا اجاره‌ی این بازیکن مبالغ هنگفتی را به دست بیاورد. لذا پیشنهاد می‌شود این امر به صورت قانونی در کشور برنامه ریزی شده و بر اهمیت درآمدزایی آن در باشگاه‌ها تأکید شده و مدیریت شود. مساله‌ی بسیار مهم در زمینه‌ی نقل و انتقالات قیمت‌گذاری صحیح بازیکنان می‌باشد در این زمینه با بهره‌گیری از شیوه‌های مدرن مالی در زمینه‌ی قیمت‌گذاری مالی بازیکنان و در نتیجه شفاف‌سازی قراردادهای مالی می‌توان این امر را تسهیل نمود که شایع و همکاران (۱۳۹۱) بر آن تأکید می‌کنند. در این راستا سلطانی (۱۳۸۹) در مقاله‌ی خود بر این نکته تأکید می‌کند که بازاریابی و سرمایه‌گذاری در خرید بازیکنان ضمن اینکه ساختار مناسب سازمانی را برای ارتقاء ورزش تجاری فراهم می‌سازد، ارزش فعلی خالص درآمدهای آینده باشگاه‌های خصوصی را افزایش داده و آثار ثانوی گسترده‌ای بر ارتقاء رفاه اقتصادی جامعه و ساختارهای ارزشمند فرهنگی، سیاسی، آموزشی در بر خواهد داشت. نتایج تحقیق نادریان (۱۳۹۰) که در مورد مشکلات فوتبال پایه در استان اصفهان انجام شد به این نتیجه اشاره داشت که ۳۴/۵٪ پاسخ‌دهندگان به مشکلات مالی و عدم حمایت حامیان مالی از فوتبال پایه در استان اصفهان تأکید داشتند. از این رو برای تأمین مالی باشگاه‌ها از طریق نقل و انتقال بازیکنان می‌بایست از پایه برنامه ریزی کرد. زیرا بسیاری از

موجب خواهد شد که نتایج به گونه ای متفاوت بیان شود. لذا این امر استفاده از نسبت ها را دشوار می سازد. هم چنین اطلاعات غیر کمی در تصمیم گیری های باشگاه های فوتبال اثرات زیادی دارد. این قبیل اطلاعات از جمله برنامه های آینده خرید، سرمایه گذاری در نیروی انسانی و سرفعلی ایجاد شده در نتیجه ادغام، در اغلب موارد مهمتر از اطلاعات مندرج در صورت های مالی هستند. استفاده از نسبت ها فقط در دوره غیر عادی، خیلی خوب یا خیلی بد را نشان می دهد و نشانگر علت عمل کرد خوب یا بد نیستند و بیان دلایل خوبی و بدی عملکرد، مستلزم دسترسی به اطلاعات اضافی است. در نتیجه بهتر است صورت های مالی استاندارد، روش ها و رویه های حسابداری یکسان برای باشگاه های فوتبال طراحی شده و توسط فدراسیون فوتبال یا اتحادیه باشگاه ها و یا سازمان لیگ برتر ابلاغ شود و بر اجرای صحیح آن نظارت شود. باشگاه ها می توانند از روش های دیگری تأمین مالی شوند که لازمه ی آن مشاور مالی با تجربه و بازاریابی زبردست می باشد. برای مثال باشگاه های فوتبال در ایران می توانند از طریق توسعه ی مدارس فوتبال، همچنین تاسیس فروشگاه های لوازم و تجهیزات ورزشی، فعالیت های آموزشی، فعالیت های فرهنگی - ورزشی مثل مشاوره، احداث مدارس فوتبال، سمینار و... تأمین مالی شوند. باشگاه های فوتبال می توانند در استادیوم ها و یا ورزشگاه ها فروشگاه هایی از قبیل لباس و تجهیزات ورزشی با آرم باشگاه خود، رستوران، کافی شاپ و... دایر نمایند و از این طریق درآمدزا باشند. دولت باید بجای دخالت مستقیم در ورزش حرفه ای به سیاست گذاری در چهارچوب منافع ملی و نظارت دقیق بپردازد. در این صورت جنبه های نظارتی و حمایتی پررنگ تر می شود و باشگاهها چون خود را بخشی از دولت نمی دانند بقای خود را در حفظ و ارتقاء استانداردها

در سایه رقابت می بینند و به این صورت جهانی شده و ورود به عرصه بین المللی را در کنار رقابت پذیری از ویژگیهای مهم "بقای حرفه ای" خود می شناسند. واگذاری باشگاه ها به بخش خصوصی در ایران از طریق سازمان خصوصی سازی انجام می شود، و با توجه به زیان ده بودن اغلب باشگاه ها، واگذاری آن ها باید به صورت مزایده و خارج از بورس صورت بگیرد که با نتایج تحقیقات سلطانی و همکاران (۱۳۸۹)، سلطانی و قربانی (۱۳۹۰) و دیمتریپولوس (۲۰۱۰) هم خوانی دارد. روش های تأمین مالی متعددی برای باشگاه های فوتبال وجود دارد که در حال حاضر در سرتاسر دنیا در حال استفاده است، البته هر کشور بسته به شرایط اقتصادی و وضعیت باشگاه خود از بهینه ترین آن ها بهره گرفته است. بهتر است باشگاه های ایران به شرکت های سهامی مبدل شده و از این طریق تأمین مالی شوند. شفاف سازی صورت های مالی باشگاه ها می تواند عرضه ی سهام باشگاه ها را به فرابورس راحت تر سازد و یکی از گزینه های تأمین مالی از طریق سهام برای باشگاه ها برآورده شود.

همچنین مدیران باشگاه ها می بایست تمهیداتی فراهم کنند تا زمینه ورود باشگاهها به بورس و فرابورس فراهم شود. به علاوه تدوین دستورالعمل های اجرایی در زمینه ی ثبت صورتهای مالی به صورت استاندارد در باشگاه های فوتبال حرفه ای لیگ برتر در کشور و یا تمامی باشگاه های فوتبال کشور ضرورت دارد. همچنین پیشنهاد می شود بازمینی شیوه ی حسابداری در باشگاه های فوتبال حرفه ای لیگ برتر کشور از شیوه ی سنتی به شیوه ی ثبت الکترونیکی انجام گیرد. امید است بکارگیری یافته های این پژوهش آغازی برای حل مشکلات در این زمینه باشد و بتواند کمکی هرچند اندک به حل مشکلات تأمین مالی در بخش فوتبال و همچنین ورزش کشور باشد.

منابع

- رجب زاده، علی؛ خورشیدی، غلامحسین؛ قلی پور، علی. (۱۳۸۵) "بررسی و تجزیه و تحلیل نقش بازار پول و بازار سرمایه در هزینه سرمایه شرکت‌ها (تحلیل نتایج تطبیقی و بخش صنعت و معدن ایران)". فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی، سال ششم، شماره اول. صص ۱۲-۲۳.
- سلطانی، اصغر؛ قربانی، مهسا. (۱۳۹۰) "روش‌های تأمین مالی باشگاه‌های حرفه‌ای فوتبال"، چهارمین همایش هفته‌ی پژوهش، دانشکده علوم اداری و اقتصادی اصفهان.
- سلطانی، اصغر؛ جرس، پیمان؛ نادریان جهرمی، مسعود. (۱۳۸۹) "سرمایه‌گذاری در بازیکنان فوتبال حرفه‌ای"، اولین کنفرانس منطقه‌ای حسابداری و مدیریت مالی دانشگاه اصفهان.
- شجاع، رضا، کوزه چیان، هاشم، احسانی، محمد، امیری، مجتبی (۱۳۹۱) تأثیر محیط‌های فردی، سیاسی، قانونی و اقتصادی فوتبال ایران بر تصمیم‌گیری اخلاقی بازیکنان حرفه‌ای، مجله علمی پژوهشی "پژوهش‌های کاربردی در مدیریت ورزشی" دوره (۱) شماره ۳ صص ۱۹-۲۶.
- محمد کاظمی، رضا؛ تندنویس، فریدون؛ خبیری، محمد (۱۳۸۷) "بررسی وضعیت مؤلفه‌های تشکیل دهنده‌ی قیمت در لیگ حرفه‌ای فوتبال ایران با لیگ برتر ژاپن و کره‌ی جنوبی" نشریه‌ی علوم حرکتی و ورزش، سال ششم، جلد دوم، صص: ۱۸-۲۷.
- مهربانی، فاطمه (۱۳۸۹). "بررسی چالش‌ها و آسیب‌های بازار پول و سرمایه ایران در تأمین مالی سرمایه‌گذاری و راهکار برون رفت از آن" مجموعه مقالات سومین کنفرانس بین‌المللی توسعه نظام تأمین مالی در ایران.
- نادریان، مسعود (1392) اصول و روش‌های مریگیری در ورزش، انتشارات علوی، اصفهان. چاپ اول.
- نادریان جهرمی، مسعود؛ قربانی، مهسا؛ باقری، میثم (۱۳۹۰) بررسی تجربی موانع و مشکلات فوتبال پایه و الویت بندی عوامل مؤثر در بهبود فوتبال پایه و الویت بندی عوامل مؤثر در بهبود فوتبال پایه، همایش ملی مدیریت و برنامه ریزی در فوتبال پایه: آکادمی ملی فوتبال ایران.
- نقشبندی، صلاح الدین، یوسفی، بهرام، صادقی بروجردی، سعید، (۱۳۹۱) مقایسه تعادل رقابتی لیگ برتر فوتبال ایران با پنج لیگ فوتبال حرفه‌ای اروپا در فصل ۲۰۰۹-۲۰۱۰ میلادی، مطالعات مدیریت ورزشی، دوره (۴) شماره (۱۳) صص ۶۵-۷۸.
- الهی، علیرضا؛ سجادی، نصرالله... (۱۳۸۸) "موانع موجود در توسعه جذب درآمد حاصل از حمایت مالی در صنعت فوتبال جمهوری اسلامی ایران" مجله مدیریت ورزشی، شماره ۱ صص ۴۶-۵۵.
- الهی، علیرضا، شورآقایی اردکانی، زهرا (۱۳۸۳)، "بررسی وضعیت فوتبال کشور در مقایسه با استانداردهای اروپایی" مجله‌ی حرکت، شماره ۱۹ صص ۲۴-۳۳.
- Buraimo B, Simmons B, et al (2006) "English Football" Journal of Sports Economics; vol. 7, 1: pp. 29-46.
- Chester, Sir Norman (2002). For football research, British Football on Television, fact sheet 8, university of Leicester, www.Le.ac.uk/sneefr/.
- Dimitropoulos, P. (2010), "The Financial Performance of the Greek Football Clubs." Sport Management International Journal, Vol. 6, No. 1, pp. 5-27.
- Dobson, S and Goddard, J (2001). "The Economics of Football", United Kingdom, Cambridge University press, first published.
- Keshock, C.M. (2004). "The effect of economic impact information on the attitudes of potential sports sponsors operating in mid-size and small college communities", unpublished doctoral degree dissertation, department of sport Management, Recreation Management and Physical Education, Florida State University.
- Michie, J and Oughton, C (2005). "The corporate governance of professional Football clubs in England", corporate governance: An international review, 13(4), PP: 517-531.
- Procházka, D (2012) financial conditions and transparency of the Czech professional football clubs, Prague economic papers, 4,pp :504-521.

- Union of European Football Associations (2013), "The European Club Footballing Landscape: Club Licensing Benchmarking Report Financial Year 2012." Nyon, UEFA.
- Williams, J (2002), "A National survey on the new national stadium", SNCCFR, University of Leicester.

A comparative study of how to finance the professional football clubs in Iran's and England premier league

Masoud Naderian^{1*}, Somayeh Rahbari², Mahsa Ghorbani³

(Received: 16 December 2013

Accepted: 16 September 2014)

Abstract

The purpose of this research was a Comparative Study of how to finance the professional football clubs in Iran and England's premier leagues. That was an applied research and implemented in descriptive & analytical method. Data collection was done through investigating of documents and also with use of Researcher made questionnaire. Face and content validity of the questionnaire has been studied by professionals and financial experts' opinion and Construct validity was confirmed using exploratory factor analysis. Validity of the questionnaire has been obtained through Cronbach's alpha ($\alpha=0/89$). The statistical population includes Statistical research community, all football clubs in Iran's Premier League and England that were selected available three clubs from England and five clubs from Iran as samples. Result showed there was a significant difference between methods of financing English & Iranian professional football clubs. Most of Iranian clubs funding by government and industry-based (65%) while most of English clubs are private and funding by television broadcasting rights(31%), match-day income(21%) and Cash flow from business(22%). Some major barriers to financing Iran professional football league clubs are as follows the state-run clubs, Lack of financial transparency, IRIB rejection to pay the media broadcasting right to the clubs, Failure to comply with copyright law in Iran, Football competition schedules, club marketing management, lack of awareness of club manager from new methods of financing, Limited use of creative directors with financial and business expertise in different levels of football industry.

Keywords

Financing, Comparative study, Professional football clubs in the Premier League, Iran, England.

1. Associate Professor of Sport Management, Isfahan University
2. M.A Sport Management, Islamic Azad University, Khorasgan (Isfahan) Branch
3. M.A financial Management, Shahed University

Email: m.naderian@spr.ui.ac.ir